

Fråga om lagligheten av en byggnadsnämnds utvisning av en gräns

Anmälan

AA framförde i en anmälan till JO klagomål mot Härryda kommun. Av anmälan och bifogade handlingar framgick bl.a. följande. Under byggnation på AA:s grannfastighet togs rör bort som varaktigt markerade en utstakad gräns mellan fastigheterna. Härryda kommun, på uppdrag av ägaren till grannfastigheten, ”återställde” gränsen den 30 maj 2000. I ett brev till kommunen daterat den 21 juni 2000 påpekade AA att gränsen inte hade återställts på ett korrekt sätt, bl.a. hade gränspunkter markerats med sprayfärg och inte varaktigt med rör. Som svar fick AA ett odaterat brev, skrivet på ”blankt” papper och undertecknat BB. I brevet anfördes bl.a. följande:

Samhällsbyggnadskontoret har på uppdrag av ägaren till (fastigheten), CC, utvisat gränsen mellan (fastigheten) och (fastigheten). Utvisningen har redovisats med sprayfärg.

Gränsen är utvisad till skillnad från utstakad. Utvisning av gräns är en enklare metod att få reda på en gräns, men har inte samma juridiska status som en utstakad gräns. Utstakad gräns markeras varaktigt med t.ex. rör och berörda grannar har 1 års besvärstid på utmärkningen. ---

Vill Ni att gränsen skall utstakas, eventuellt att gränsen skall fastighetsbestämmas kan Ni prata med DD, Lantmäteriet ---

I ett brev till AA den 15 december 2000 – på kommunens brevpapper och undertecknat BB, Sektorn för samhällsbyggnad – uttalades bl.a. följande:

Utstakning av gräns är en myndighetsuppgift som endast får utföras av Lantmäteriet. Gränsen markeras då varaktigt och samtliga berörda har ett års besvärstid på utmärkningen. Är det en tvist mellan två grannar handlägger Lantmäteriet ärendet som en fastighetsbestämning.

Utvisning av en gräns är en enklare metod att få reda på en gräns, men har inte samma juridiska status som en utstakad gräns. Utvisning av gräns är vanligt förekommande t.ex. för att bygga ett staket, en mur etc. Naturligtvis gäller att utvisningen blir korrekt så att ett byggt staket inte hamnar på grannes tomt.

Kommunen fick i uppdrag att återställa gränsen men informerade CC vad som ovan redovisats, som då valde utvisning av gräns.

Kravet att Härryda kommun skall återställa berörda gränsmarkeringar avvisas då Härryda kommun inte har rätt eller möjlighet att subventionera grannars gränstvister.

Utredning

Sedan ärendet remitterats uttalade kommunstyrelsen (kommunens byggnadsnämnd) följande.

Den 21 juni år 2000 skrev AA till Härryda kommun angående "Härryda kommun utstakning av tomtgränser mellan (fastigheten) och (fastigheten)".

--- Brevet innehöll en del missförstånd, sakfel och påståenden som kommunen genom mättingsingenjör BB svarade på i ett brev. --- Brevet innehöll bl a en redogörelse för vem som beställt tjänsten, vad beställningen avsåg, vad som utförts och skillnaden mellan kommunens utvisning av gräns och lantmäteriets myndighetsutövning, utstakning av gräns. Brevet är underskrivet och diariefört men inte utskrivet på kommunens brevpapper. Dessutom saknar brevet datering. Brevet skickades i ett kuvert med kommunens logotyp.

Brevet var skapat den 2001-07-04 (torde rätteligen vara 2000-07-04, JO:s anm.) på BB:s privata dator och besvarade på ett klart sätt de frågor som AA ställde. Det är ett misstag att brevet inte var daterat och att det inte framgår att brevet var skrivet i tjänsten. Det är uppenbart att det utförda arbetet inte var myndighetsutövning varför skriftväxling bedömts kunna ske på ett praktiskt sätt.

I skrivelse 00-11-27 ställd till kommunstyrelsen kräver AA att Härryda kommun återställer gränsen mellan (fastigheten) och (fastigheten) på ett korrekt och varaktigt sätt. --- I ett brev daterat 00-12-15 klargör BB återigen vilket uppdrag han haft och vilka regler som gäller för kommunens agerande.

AA är missnöjd med kommunens besked och överklagar ärendet till länsstyrelsen 01-01-04. --- Rättsinstanserna, länsstyrelse, länsrätt och kammarrätt konstaterar att något beslut inte fattats i ärendet och avvisar klagomålen.

I skrivelse till Riksdagens ombudsman JO daterad 02-03-25 klagar AA på att kommunen "utövat maktutövning" utan att ha rätt att göra så. --- Åter måste konstateras att AA trots utförliga förklaringar uppfattar den praktiska handläggningen av ärendet som orättmätig myndighetsutövning. AA påstår att gränsen har utstakats vilket inte är fallet. Sådan behörighet har endast Lantmäterimyndigheten i Göteborg. Kommunen kan endast med behörig personal och som ren serviceåtgärd utvisa gränsens läge vilket sedan normalt kan användas för iordningställande av tomter.

Normalt föranleder detta förfarande inte någon tvist utan fastighetsägarna uppfattar åtgärden som både rättvis, praktisk och ekonomisk. Om någon fastighetsägare är missnöjd så finns det inget annat alternativ än att bestämma gränsen genom fastighetsbestämning enligt fastighetsbildningslagen, vilket beslut endast får tas av lantmäterimyndigheten. Kommunen har ingen skyldighet beställa sådan förrättning för att lösa tvister mellan grannar.

Yttrande

Bristerna i skriftväxlingen i form av odaterad skrivelse på blankt papper är beklagliga men därav uppkomna eventuella missförstånd kan inte, vilket framgår av denna utredning och tidigare fullständiga genomlysning av ärendet, föranleda några men för klaganden AA och innebär inte på något sätt någon anledning från kommunens sida att rikta någon kritik mot mättingsingenjör BB.

AA anförde bl.a. följande med anledning av innehållet i remissvaret. Nytt är kommunens påstående att mättingsingenjörens tjänsteutövning var en ren serviceåtgärd och inte myndighetsutövning. AA hade varken bett om eller beställt någon service från kommunen. Han var inte ens informerad. Genom sitt fönster såg han två personer med Härryda kommuns namn på sina ryggar samt ägaren till grannfastigheten markera med sprayfärg kryss på gräsmattan. På ett mycket

arrogant sätt fick han veta att ”nu går gränsen här”. Detta var ren myndighetsutövning.

I ett beslut den 30 oktober 2002 anförde *JO Berggren* följande.

Rättslig reglering

Enligt 1 kap. 3 § jordabalken har gräns som blivit lagligen bestämd den sträckning som utmärkts på marken i laga ordning. Med lagligen bestämda gränser avses sådana gränser som tillkommit vid exempelvis fastighetsbildning enligt bestämmelserna i fastighetsbildningslagen (1970:988), FBL, men också andra gränser enligt expropriationslagen, ledningsrättslagen, anläggningslagen m.fl. Fastighetsbildningsfrågor prövas vid förrättning av en lantmäterimyndighet (2 kap. 2 § FBL). Med begreppet utmärkning på marken i laga ordning avses ett tekniskt förfarande genom vilket en vid förrättning beslutad gräns genom lantmäterimyndighetens försorg utmärks i behövlig omfattning (4 kap. 27 § FBL). En åtgärd om gränsutmärkning utgör myndighetsutövning och får överklagas.

I 14 kap. FBL finns regler om fastighetsbestämning. Detta institut har till främsta uppgift att tjäna som medel för att fastställa den gällande fastighetsindelningens beskaffenhet. Fastighetsbestämningsfrågor handläggs, liksom fastighetsbildningsfrågor, av en lantmäterimyndighet vid förrättning.

Av 2 § mätningkungörelsen (1974:339) framgår, såvitt nu är av intresse, följande. Återställande av ett förkommet eller skadat gränsmärke utan samband med en fastighetsbildningsförrättning vidtas av en lantmäterimyndighet som en särskild åtgärd, om fastighetsbestämning enligt 14 kap. FBL inte erfordras. Berörda sakägare skall underrättas i god tid angående en åtgärd om återställande. Åtgärder som avses i 2 § kan, enligt 16 §, överklagas hos Lantmäteriverket inom ett år från det att åtgärden slutfördes.

I Lantmäteriverkets handbok Mätning, Kartläggning (HMK) – Geodesi, markering finns angivet under vilka förutsättningar återställande av gränsmärke kan ske som tekniskt uppdrag. Det får inte finnas någon tvekan om gränsmarkeringens ursprungliga läge. Det får inte heller vara oenighet mellan sakägarna. Uppdragsgivarna bör vid oenighet uppmanas att återkalla uppdraget och i stället ansöka om fastighetsbestämning.

Bedömning

Fastighetsgränser och deras markeringar har en speciell ställning när det gäller vem som får göra vad med dem. Markeringar och märken som har tillkommit i syfte att vara gränsmärken är skyddade enligt 14 kap. 8 § brottsbalken. Föremålet för straffskyddet är märken som har rättslig betydelse, främst märken som markerar gränslinjer. Fastighetsägarna har ansvaret för underhållet av gränslinjer och markeringar. Om en markering saknas, skadats eller rubbats får den enskilde inte utan vidare åtgärda markeringen. Endast en lantmäterimyndighet får utmärka en gräns med ett gränsmärke. Utmärkning är den term som anges i jordabalken (1 kap. 3 §) och FBL avseende en åtgärd i anslutning till en förrättning. En sådan

utmärkning görs varaktig, exempelvis med rör, och har enligt jordabalken ett högre bevisvärde än karta och handling.

Vid tillkomsten av FBL förutsattes att ett förenklat förfarande för återställande av gränsmarkeringar som raserats vid exempelvis bygg- eller anläggningsarbeten skulle kunna tillämpas i vissa fall (prop. 1969:128 s. B 800). Som framgår ovan finns bestämmelser om ett sådant förfarande i mätningkungörelsen. Åtgärden återställande av förkommet eller skadat gränsmärke begärs och utförs av en lantmäterimyndighet. Återställande får inte användas om tveksamhet råder om var det skadade eller förkomna gränsmärket skall placeras. I ett sådant fall skall fastighetsbestämning tillgripas. Det är lantmäterimyndigheten som avgör om återställande kan ske. (Se Lantmäteriverkets Handbok till mätningkungörelsen, Juridik, 1994, s. 113 f.)

Såväl fastighetsbestämning som återställande är myndighetsutövande åtgärder som endast får prövas av en lantmäterimyndighet. Det förekommer emellertid att en fastighetsägare, när t.ex. gamla gränsmarkeringar blivit övervuxna eller av annan anledning inte går att återfinna, vänder sig till kommunen med en begäran att gränsen skall utvisas. Om det med hjälp av exempelvis kartor och s.k. koordinater med säkerhet går att fastställa var gränsen går, kan kommunen i ett sådant fall åta sig att visa ut gränsen. En sådan utvisning är inte rättsligt reglerad och gränsen kan inte hävdas juridiskt. Gränsen får i detta fall inte utmärkas på ett varaktigt sätt. Inte heller betraktas uppdraget som myndighetsutövning.

AA:s anmälan avser dels omständigheterna då åtgärden rörande gränsen vidtogs, dels att kommunen enligt hans uppfattning borde vara skyldig att varaktigt återställa de borttagna gränsmärkena.

Som framgått av utredningen utgjorde den åtgärd som tjänstemännen från samhällsbyggnadskontoret utförde på uppdrag av AA:s granne en gränsutvisning. Jag har – utan att ta ställning till om det var tekniskt möjligt att i denna förenklade form visa den rätta sträckningen av gränsen – inget att erinra mot uppdraget som sådant. Mot bakgrund av vad AA uppgett ifrågasätter jag endast att kontoret inte hade underrättat honom innan uppdraget utfördes. Enligt min mening hade det varit lämpligt att så skett då tjänstemännen synes ha befunnit sig på AA:s fastighet och sprayat gränsen.

Som påpekats i remissvaret åligger det inte kommunen (byggnadsnämnden) att vidta åtgärder rörande gränsutmärkning. Som jag uttalat ovan är det fastighetsägarna som har ansvaret för underhållet av gränslinjer och markeringar. Det åligger således den som upptäcker att en markering är borttagen, skadad eller dylikt att rapportera detta till lantmäterimyndigheten och det kan då bli aktuellt med en återutsättning eller en fastighetsbestämning.

När det sedan gäller utformningen av den skrivelse som AA fick som svar på sitt brev i juni 2000 vill jag endast erinra om vikten av att tjänsteskrivelser utformas på ett korrekt sätt.

Med dessa besked avslutar jag ärendet.